

18. ikasgaia.

PROZEDURAREN PRINTZIOAK

1. Prozeduraren printzipioak

Formetan:

- Askatasunez
- Legezatasunez

2. Forma eta formalismoa

Formalismo kontzeptua

3. Ahozotasun-printzipioa eta horretatik ondorioztatzen direnak

Haren gaur egungo garrantzia

Azpiprintzipioak:

- a) Hurrentasun-printzipioa
- b) Kontzentrazio-printzipioa
- c) Publizitate-printzipioa

4. Idazkuntza-printzipioa eta horretatik ondorioztatzen direnak

Azpiprintzipioak:

- a) Bitartekotasun-printzipioa
- b) Barriadura eta preklusioa. Preklusio kontzeptua
- c) Sekretua

1. PROZEDURAREN PRINTZIPIOAK

Aipatu genuen moduan, hainbat prozedura-jardunen multzoa da; jardun horiek modu logikoan antolatuta egon behar dute gero prozesua modu antolatuan garatu ahal izateko (lehenengoz, demanda aurkeztu beharko da, ondoren, demandari erantzuna eman, gero aurretiazko entzunaldia egin, eta, bukatzeko, beste hainbat jardun era ordenatuan egin beharko dira).

Orain, prozeduran gauzatzen diren egintzak edo jardunak nola egiten diren ikasi behar dugu; horiek gauzatzeko, **bi aukera** izango ditugu: alde batetik, formetan legezkotasunez edo, bestetik, forma horiek askatasunez egitea.

Sistema prozesalak prozesuaren formak askatasunez egin daitezkeela esaten badu, edo horri buruz ezer esaten ez badu, alderdiek egoki irizten zioten eran egingo lituzkete egintza prozesal guztiak. Eta, teorikoki, askatasun hori epaileari ere luza lekiok, eta, hala, prozesu bakoitzari izapidetze ezberdina emateko aukera izango luke.

Horrekin lotuta, esaten da sistema horrelakoa izango balitz azkenean egoera erabat anarkikoa litzatekeela, alderdi edo pertsona bakoitzak jardun prozesalak era ezberdin batean egingo lituzkeelako; argi dago jurisdikzioa era egokian burutzea ezinezkoa izango litzatekeela.

Horregatik, esan behar dugu **Zuzenbide Prozesala** oso **formala** dela, eta, ondorioz, prozeduraren jarduerak ondorio legalak izateko, legeek dioten moduan eta denboran egin behar dira; beraz, Zuzenbide Prozesalari dagokionez, prozeduraren jardunak edo egintzak **formen legezkotasunez** egiten dira. Forma horiek prozesua azkarrago eta sinpleago bihurtzea eta askatasunak eta eskubideak bermatzea dute xede.

Printzipio hori adierazteko, Prozedura Zibileko Legearen 1. artikulura zein Prozedura Kriminaleko Legearen 1. artikulura jo beharra dago: "prozesu zibiletan, lege honek dioenaren arabera jokatu behar dute auzitegiek zein haien aurrean parte hartzen dutenek". Legeak ziurtasun juridikoa ezarri nahi du modu horretan; hau da, auzitegiarengana jotzerakoan, alderdiek alde aurretik une bakoitzean zer egin behar duten jakitea lortu nahi da.

Halaber, forma horiek egiteko **bi modu** ditugu: ahoz edo idatziz; horrexegatik, gero, ahozkoitasunari eta idazkuntzari buruz mintzatuko gara.

Prozesuaren idazkuntzaz edo ahozkoatasunaz mintzatzeko, prozesu mota bakoitzean nagusitzen dena hartuko dugu kontuan, prozesu guztia ahoz edo idatziz egitea ezinezkoa baita; beraz, prozesuan haien arteko ehunekoa izango da garrantzitsua prozesu mota bakoitza ahozkotzat edo idatzizkotzat jotzeko.

2. AHOZKOTASUN PRINTZIOA ETA HORRETATIK ONDORIOZTATZEN DIRENAK

Lehenik eta behin aitortuko dugu historian zehar idazkuntza printzipioa argi eta garbi nagusia izan dela, lehen ia-ia prozesu guztia idatziz egiten zen eta. Nolanahi ere, ahozkoatasunak apurka-apurka indarra hartu du, batez ere XIX. mendetik aurrera; izan ere, orain, esan dezakegu 1/2000 Prozedura Zibileko Legearekin Zuzenbide Prozesalean ahozkoatasunak idazkuntzak baino indar gehiago duela.

Ahozkoatasun-printzipioaren arabera, epaileak berbatik prozesura ekartzen dena baloratu beharko du epaia ematerakoan.

Lehen esan dugun moduan, ahozkoatasun-printzipioa berez ezin da nahikoa izan prozesu guztia aurrera eramateko, eta, horregatik, idatzizko egintza batzuk nahitaezkoak izango dira, nahiz eta prozesuan ahozkoatasuna nagusitu.

Doktrina tradizionalaren arabera, uzia eta egitateak adierazteko bidea zen prozesu baten ahozkoatasuna edo idatzizkoatasuna bereizteko irizpidea; hots, egitateak eta uzia idazkien bidez aurkezten bazen, prozesua idatzizkotzat jotzen zen (nahiz eta gainontzeko egintza guztiak ahozkoak izan), eta gauza bera gertatzen zen ahozkoatasunaren kasuan. Baina, gaur egun, prozesua ahozkoa edo idatzizkoa den zehazteko, ezin dugu une hori soilik aintzat hartu, prozesua bere osotasunean baizik.

Ahozko prozeduraren ezaugarri bat nabarmentzekotan, prozesua ahozko bistarekin bukatzen dela azpimarratuko genuke; egintza horretan, alderdiak eta organo juridikzionala zuzenean elkarrekin egoten dira, eta, une horretan, frogak egiten dira (batez ere, froga pertsonalak, testigantza eta perituena, esaterako).

Oro har, prozesu penalean zein lan-prozesuan ahozkoatasuna nagusia izan da, eta, orain, Prozedura Zibileko 1/2000 Legea aldarrikatu zenetik, prozesu

zibilean ere garrantzitsuagoa da idazkuntza baino. Konstituzioak ere ahozkotatasuna aldarrikatzen du bere 120.2 artikuluan: “prozesua nagusiki ahozkoa izango da, batez ere gai kriminaletan”; eta hortik dator ahozkotatasunaren garrantzia gaur egun.

Horrez gain, ahozkotatasun-printzipiotik hiru printzipio ondorioztatzen dira: hurrentasun-printzipioa, kontzentrazio-printzipioa eta publizitate-printzipioa. Azter ditzagun banan-banan printzipio horiek:

a) Hurrentasun-printzipioa

Printzipio horren garrantzia, batez ere, froga balioesteko unean nabari dezakegu, lekuko baten adierazpena aztertzean, esaterako. Une horretan lekuko horren jarrera edo mugimendu batek gauza asko adieraz ditzake; baina, froga hori idatziz aurkeztuz gero, epaileak ezin izango ditu gauza guzti horiek balioetsi.

Horrenbestez, hurrentasunaren bitartez, epailea harremanetan jarriko da zuzenean alderdiekin eta gainontzeko pertsonekin, haien artean oztoporik jarriko duen elementurik egon gabe. Horren helburua, alde batetik, **organo juridikzionala eta alderdien arteko kontaktu intelektiboa** ahalik eta gogorra izatea izango da, eta, bestetik, frogak denen aurrean aurkeztea .

Hurrentasun printzipioaren ondorio bat zera da: prozesuan zehar organo juridikzionala osatzen duten pertsonak aldatu ezin izatea, eta hala gertatzen da, batez ere, prozesu penalean; prozesu penalean, ahozko judizioan egon diren magistratuak gero epaia eman behar dutenak izango dira, haien aurrean frogak egin direlako, eta auziarekin kontaktu zuzena izan dutenak berak izan direlako. Prozesu zibilean gehienetan horrela bada ere, salbuespenak egon daitezke.

b) Kontzentrazio-printzipioa

Printzipio hori ere ahozkotatasunarekin erabat lotuta dago, eta egintza prozesal guztiak entzunaldi bakar batean egin behar direla adierazten du; edo, hori ezinezkoa bada (adibidez, prozesua oso luzea bada, edo froga asko egin

behar badira), denboraren aldetik hurbil dauden ahalik eta entzunaldi kopuru gutxienetan. Prozesuan adierazitakoa epailearen buruan edo memorian argi gordetzea da horren helburua.

Doktrinak dio kontzentrazioaren bidez prozesuaren iraupena murrizten dela, eta, hala, beraz, prozesuari bizkortasuna ematen zaio. Ezaugarri hori idazkuntzari kontrajartzen zaio, eta, ondorioz, doktrinak esaten du idatzizko prozesuak berez motelagoak direla, eta ahal den neurrian, hobe dela prozesuak ahozkoak egitea, eta, beraz, kontzentratuak egitea.

c) Publizitate-printzipioa

Ahokotasunarekin bukatzeko, ahokotasunak berez publizitatea dakarrela esan beharra dago. Printzipio horretatik, beraren izaera politikoa da azpimarragarriena, alderdientzat berme bat baita. Izan ere, doktrinaren iritziz, publizitatea prozeduraren oinarritzko printzipiotzat hartu behar dugu, eta baita prozesuaren funtsezko bermetzat ere; izan ere Konstituzioaren 24.2. artikuluekin lotu beharra baitago, bertan prozesu publikoa izateko eskubidea aldarrikatzen da eta. Horrela ulertuta, nazioarteko hitzarmen batzuek jaso dute, besteak beste, Eskubide Zibil eta Politikoaren Nazioarteko Ituna, 14.4. artikuluan, eta Giza Eskubideen Europar Hitzarmena, 6. artikuluan.

Konstituzioak berak prozesuen publizitatea eskatzen du 120.1. artikuluan. Hala ere, eta gero zehazkiago ikusiko dugunez, legeak mugak ezar ditzake (adibidez, adingabeen interesak defendatzeko, prozesu batzuk “ateak itxita” egin ahal izango dira).

Publizitatearen arrazoirik gorena jurisdikzioaren jardueran dago, bereziki zuzenbide penalean, publizitatearen bidez gizarteak jurisdikzioaren jarduera fiskaliza edo kontrola dezakeelako, eta, hala, adibidez, prozesu jakin batean epaileak alderdigabetasunez jokatu duen ala ez jakin genezake. Edonork prozesua ezagutzeko eta jarraitzeko aukera izango duela adierazten du publizitateak. Baina, gaur egun, printzipio hori komunikabideen (irradi, telebista, eta abar) fenomenoarekin lotzea ezinbestekoa da eta horiei prozesua ikustea baimenduko zaiela bere gain hartzen du, horiek nolabait gizartearen “ordezkariak” izango baitira.

Esandako guztia dela eta, esan daiteke Estatu batek, Zuzenbidezko Estatutzat jotzeko, prozesuetan publizitatea bermatu behar duela, horrek alderdientzako bermea eta herriarentzat jurisdikzioa kontrolatzeko ahalmena baitakar.

3. IDAZKUNTZA PRINTZIPIOA ETA HORRETATIK ONDORIOZTATZEN DIRENAK

Lehen esan bezala, idazkuntza izan da sistema nagusia Europako historian zehar. Gaur, batez ere, administrazioarekiko prozesuan dago indarrean, baina, dena den, Konstituzioak bere 120.2. artikuluan xedatutakoa kontuan hartuta (hots, prozedura gehienbat ahozkoa izango dela), baieztatuko dugu idazkuntza baztertzen saiatu behar dela.

Idazkuntza nagusi den prozesuetan, epaileak bere ebazpena emateko orduan, autoetan irakurritakoa hartuko du aintzat, hau da, idatzita ez dagoena ez da existituko. Ahozko prozesuetan, berriz, kontrakoa gertatzen da: epaileak entzundakoan eta ikusitakoan soilik oinarritu beharko luke bere ebazpena.

Ikus ditzagun orain idazkuntzaren “ondorio” gisa, ageri diren printzipioak: bitartekotasun-printzipioa, barreiadura- eta preklusio-printzipioak eta sekretua. Izan ere, konturatuko gara ahozkotasunean aipaturikoen kontrakoak direla.

a) Bitartekotasun-printzipioa

Printzipio horren bidez adierazten da idazkuntza bitartekotasunarekin lotuta dagoela, hau da, epaile eta alderdien artean badagoela zerbait; beraz, epailea, epaia emateko, idazkietan irakurritakoan oinarrituko da, alderdiekin kontaktu intelektibo edo hurrentasun sendorik izan ez baitu.

Prozesuei buruzko legeetan ezartzen da ia-ia beti **frogak epailearen aurrean** aurkeztu behar direla; baina horrek **ez** du beti esan nahi **hurrentasuna** lortu denik, batez ere **bi arrazoi** direla-eta:

- Esan dugunez, hurrentasunaren bidez frogak ikusi dituen epaileak epaia emango du gero. Hala ere, legeek ez dute horrelakorik ziurtatu, epaileen artean aldaketak gerta daitezkeelako, prozesu penalean

izan ezik. Askotan, legeek frogak epaile baten aurrean aurkezteko galdatzen dute, baina, gero ebazpena beste epaile batek emanaz gero, ez da hurrentasunik egongo.

- Batzuetan, legeek ez dute epailea behartzen epaia azkartasunez ematera, eta horrek epaia frogak egin eta denbora luze igarota ematea ahalbidetzen du. Hala, ahozkotasuna ezer ezean geratzen da, azken finean, epaileak epaia idatzi baino lehen judizio-agiria irakurriko baitu. Ondorioz, ahozkotasunaren oinarrizko ezaugarria (hurrentasuna) galduko litzateke, eta aipatutako idazkuntzaren esparruan sartu.

b) Barreiadura eta preklusioa

Aurretik, kontzentrazioaz mintzatu gara; orain esan genezake idazkuntzak kontzentrazio hori oztopatzen duela, prozesuan zehar idazki batzuk aurkeztu behar izateak denbora tarte luze bat eskatzen baitu (alde batetik, auzi-jartzaileak idazkia aurkeztuko du, gero demandatuari jakinaraziko zaio horrek ere beste batzuk aurkez ditzan, eta abar). Idatzizko prozesuak fase ezberdinak zehaztea eskatzen du, eta baita egintza prozesalak egiteko hurrenkera eta epe batzuk ere: idazkiak aurkezteko, jakinarazpenak egiteko, eta abar. Horrek prozesua barreiatuta geratzea dakar.

Barreidurarekin lotuta **preklusioa** dugu. Horren bitartez, egintza bat egin edo idazki batzuk aurkeztu behar direnean, horiek burutzeko epe jakin bat mugatuko da, eta, epe hori igarota, idazkia aurkeztu edo egintza hori egiteko aukera galduko da. Preklusioa, beraz, egintza prozesal jakin bat burutzeko aukera galtzea da, egintza hori zegokion unean ez burutzeagatik. Preklusioak alderdien arloan eragiten du, ez, ordea, epailearenean: azken horrek epeak betetzen ez baditu, izatekotan, erantzukizun diziplinarioa izango du, baina egintza hori betetzera behartuta jarraituko du.

Horrekin lotuta, halaber, **balizkotasuna** dugu. Horren arabera, beharrezkoa da alderdiek defentsa bide guztiak fase bakoitzean pilotzea, batek huts egiten badu bestea argudiatu ahal izateko. Hori preklusioaren ondorioa da, dagokion

unean defentsa bidea argudiatzen ez bada, beranduago huraxe aurkezteko aukera galduko baita.

c) Sekretua

Sekretua idazkuntzaren ondorioa da, idazki batean dagoena ezagutzea oso zaila baita; hots, ez da erraza herritarrentzat idazki horien edukiaren berri izatea eta, ondorioz, prozesuaren publizitatea oztopatzen da. Hala ere, gaur egun, esan beharra dago printzipioz prozesu sekreturik ez dagoela; baina, idazkuntzarekin, prozesua ezagutzen lortzea asko eragozten da, eta, horregatik, “egitatezko sekretua”-z hitz egiten da.

Alderdiek epaileari agiri batzuk emanaz gero, oro har, publikoak ez daki idazki horietan zer dagoen, eta, beraz, herriak ezin du jurisdikzioaren jardura kontrolatu. Horregatik, konstituzioak ahal den neurrian prozesuak ahozkoak izan daitezela agintzen du.

Konstituzioaren 120.1. artikulua legeak publizitateari mugak ezar dakizkiokeela xedatzen du, eta, aurreko ikasgaietan esan bezala, prozesu penaleko instrukzio fasea horietariko muga bat izango da. Frogak deuseztatzeko arriskua saihestea edo pertsona baten ohorea babestea – hasieran ikertua izateagatik eta geroago errugabetzat jotzeagatik, adibidez- izan daitezke horretarako arrazoiak, besteak beste. Horrez gain, batzuetan, epaiketaren jardunaldiak “ate itxiz” egin daitezke, horretarako arrazoiak badaude, hala nola, moralitatea edo adingabeen babesa (Prozedura Zibileko Legearen 754. artikulua).